

RUBOB PRIMA IJROCHILIGIDA MILLIY MEROS VA ZAMONAVIYLIK UYG‘UNLIGI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i03.025>

Gochbakarov Azat Amanovich
O‘zbekiston davlat konservatoriyasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada rubob prima ijrochiligining milliy musiqa merosimizdagi o‘rni hamda uning zamonaviy musiqa jarayonlari bilan uyg‘unlashuv xususiyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi. Shuningdek, zamonaviy kompozitorlik ijodida rubob prima imkoniyatlarining kengayishi, yangi texnik va ifodaviy vositalar orqali cholg‘u ijrochiligida innovatsion yondashuvlarning shakllanishi ko‘rib chiqiladi. Maqolada milliy an‘analarni saqlab qolgan holda, global musiqiy tendensiyalar ta‘sirida yuzaga kelayotgan ijrochilik transformatsiyalari, yosh ijrochilar faoliyati va ta‘lim jarayonidagi metodik yangilanishlar ham tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: rubob prima, ijrochilik san‘ati, maqom, an‘anaviylik, cholg‘u ijrochiligi, musiqa madaniyati, kompozitorlik ijodi, transformatsiya, milliy qadriyatlar

THE HARMONY OF NATIONAL HERITAGE AND MODERNITY IN RUBOB PRIMA PERFORMANCE

Gochbakarov Azat Amanovich
State Conservatory of Uzbekistan

Abstract: This article provides a theoretical and scientific analysis of the role of rubob prima performance within the national musical heritage and its integration with contemporary musical processes. It examines the expansion of the instrument’s technical and expressive capabilities in modern compositional practice, as well as the formation of innovative approaches in performance through new expressive means. The study also explores transformations in performance practices influenced by global musical trends while preserving national traditions, the activities of young performers, and methodological updates in the educational process.

Keywords: rubob prima, performance art, maqom, traditionality, instrumental performance, musical culture, compositional creativity, transformation, national values

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida milliy musiqa merosini asrab-avaylash va uni zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, o‘zbek xalq cholg‘ulari tizimida muhim o‘rin tutuvchi rubob

prima ijrochiligi ushbu jarayonda alohida e'tiborga loyiqdir. Zero, rubob prima nafaqat o'zining boy tembr imkoniyatlari va nafis ohangdorligi bilan, balki milliy ruh va estetik qadriyatlarni ifodalashdagi betakror imkoniyatlari bilan ham ajralib turadi. Shu bois, uning ijrochilik an'analari va zamonaviy rivojlanish tendensiyalarini ilmiy asosda o'rganish zarurati ortib bormoqda.

Rubob prima ijrochiligi asrlar davomida shakllanib, xalqning madaniy xotirasi, estetik qarashlari va musiqiy tafakkurining muhim ifodasi sifatida rivojlanib kelgan. An'anaviy ijrochilik maktablari orqali sayqal topgan ushbu cholg'u maqom san'ati, xalq kuy-qo'shiqlari va turli marosim musiqalarida keng qo'llanib, milliy musiqa madaniyatining ajralmas qismiga aylangan. Biroq zamon talablari, texnologik taraqqiyot va madaniyatlararo aloqalarning kengayishi natijasida rubob prima ijrochiligida ham yangicha yondashuvlar, ifodaviy vositalar va ijrochilik texnikalari yuzaga kelmoqda. Musiqa amaliyotida rubob prima nafaqat an'anaviy repertuar bilan cheklanib qolmay, balki yangi janr va uslublarda ham o'z ifodasini topmoqda. Kompozitorlar tomonidan yaratilayotgan yangi asarlar, orkestr va ansambl tarkibida rubob primaning faol ishtiroki, shuningdek, uning solistik imkoniyatlarining kengayishi ushbu cholg'uning ijrochilik salohiyatini yanada boyitmoqda. Bu jarayon esa milliylik va zamonaviylik o'rtasidagi uzviy uyg'unlikni ta'minlab, musiqa san'atining yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qilmoqda.

Shu nuqtai nazardan, rubob prima ijrochiligida milliy meros va zamonaviylik uyg'unligini o'rganish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhimdir. Chunki bu jarayon orqali milliy qadriyatlarni saqlagan holda, ularni yangi avlod ongiga mos tarzda yetkazish, musiqa ta'limi va ijrochilik amaliyotini takomillashtirish imkoniyati yuzaga keladi. Mazkur maqolada aynan shu masalalar atroflicha tahlil etilib, rubob prima ijrochiligining bugungi kundagi rivojlanish yo'nalishlari ilmiy asosda yoritib beriladi.

Muhokama: Rubob prima ijrochiligida milliy meros va zamonaviylik uyg'unligi masalasi ko'p qirrali va murakkab jarayon sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu uyg'unlik, avvalo, an'anaviy ijrochilik maktablarining tarixiy tajribasini saqlab qolish va uni zamonaviy musiqiy tafakkur bilan boyitish orqali yuzaga keladi. Rubob prima cholg'usi o'zining tembr rang-barangligi, diapazon kengligi va texnik imkoniyatlari bilan nafaqat an'anaviy kuylarni, balki murakkab zamonaviy kompozitsiyalarni ham ijro etishga moslashgan cholg'u sifatida shakllanib bormoqda. Bu esa uning evolyutsion rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. An'anaviy ijrochilik nuqtai nazaridan qaralganda, rubob prima asosan maqom san'ati, xalq kuy-qo'shiqlari va milliy marosim musiqalarini ijro etishda yetakchi o'rin egallaydi. Bu jarayonda ijrochining nafaqat texnik mahorati, balki milliy ohangni his etish, uslubni to'g'ri yetkazish va an'anaviy ijro mezonlariga rioya etishi muhim hisoblanadi. Ayniqsa, maqom ijrochiligida rubob primaning ohangdorligi va nafis ifodaviy imkoniyatlari

musiqaning ichki ruhini ochib berishda katta ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ustoz-shogird an'anasi orqali avloddan-avlodga o'tib kelayotgan ijrochilik tajribasi milliy merosning uzviy davomiyligini ta'minlaydi.

Biroq zamonaviy musiqiy jarayonlar rubob prima ijrochiligiga yangi talab va imkoniyatlarni olib kirayotganini inkor etib bo'lmaydi. Bugungi kunda kompozitorlar rubob primani nafaqat an'anaviy janrlarda, balki simfonik, kamer va estrada yo'nalishlarida ham faol qo'llamoqda. Bu esa cholg'uning texnik imkoniyatlarini kengaytirish, yangi ijro usullarini shakllantirish va ifodaviy vositalarini boyitishni taqozo etadi. Masalan, tezkor passajlar, murakkab ritmik tuzilmalar, polifonik elementlarning qo'llanishi rubob prima ijrochiligini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Natijada, ijrochi nafaqat an'anaviy bilim va ko'nikmalarga, balki zamonaviy musiqiy tafakkurga ham ega bo'lishi zarur bo'ladi.

Milliylilik va zamonaviylilik uyg'unligi, ayniqsa, ta'lim jarayonida yaqqol namoyon bo'ladi. Bugungi musiqa ta'limida rubob prima o'qitish metodikasi an'anaviy ustoz-shogird tizimi bilan bir qatorda innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida boyitilmoqda. Raqamli texnologiyalar, audio-video materiallar, interaktiv mashg'ulotlar orqali talabalarning ijrochilik mahoratini rivojlantirishga yangi imkoniyatlar yaratilmoqda. Bu esa o'z navbatida, milliy cholg'u ijrochiligini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, globallashuv jarayonlari ham rubob prima ijrochiligiga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Turli madaniyatlar bilan o'zaro aloqalar natijasida yangi musiqiy uslublar, ijro texnikalari va estetik qarashlar shakllanmoqda. Biroq bu jarayonda milliylilikni yo'qotmaslik, aksincha, uni yangi shakllarda namoyon etish muhim ahamiyatga ega. Ya'ni, zamonaviylilik milliy an'analarni inkor etish emas, balki ularni yangi mazmun va shakllar bilan boyitish jarayonidir. Rubob prima ijrochiligi aynan shu jihati bilan milliy musiqa madaniyatining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Rubob prima ijrochiligida milliy meros va zamonaviylilik uyg'unligi o'zaro inkor etuvchi emas, balki bir-birini to'ldiruvchi va boyituvchi jarayon ekanligi ayon bo'ladi. Ushbu uyg'unlik orqali milliy musiqa san'ati yangi bosqichga ko'tarilib, zamonaviy global madaniy makonda o'zining munosib o'rnini egallash imkoniyatiga ega bo'ladi.

Adabiyotlar tahlili:

Rubob prima ijrochiligida milliy meros va zamonaviylilik uyg'unligini o'rganishda bir qator fundamental ilmiy asarlar muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu manbalarni mazmuniga ko'ra milliy musiqa merosi, ijrochilik san'ati va zamonaviy pedagogik-innovatsion yondashuvlarga oid tadqiqotlar sifatida tahlil qilish maqsadga muvofiqdir.

Avvalo, o'zbek milliy musiqa merosining nazariy asoslarini yoritishda O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi muhim manba hisoblanadi. Mazkur asarda maqom

san'ati, xalq musiqa merosi va ularning tarixiy taraqqiyot bosqichlari chuqur tahlil etilgan bo'lib, rubob prima ijrochiligini milliy kontekstda anglash imkonini beradi. Shuningdek, Maqom asoslari asarida maqom tizimining nazariy va amaliy jihatlari yoritilib, unda cholg'u ijrochiligining o'rni alohida ko'rsatib berilgan. Bu esa rubob primaning maqom ijrochiligidagi funksiyasini ilmiy asosda tushuntirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, O'zbek xalq musiqa ijodi asari xalq kuy-qo'shiqlari va milliy musiqa merosining o'ziga xos xususiyatlarini ochib beradi. Ushbu manba orqali rubob prima ijrochiligida an'anaviylik, uslubiy barqarorlik va milliy ohangning saqlanish mexanizmlari tahlil qilinadi.

Cholg'u ijrochiligi va amaliy tajriba nuqtai nazaridan Shashmaqom saboqlari kabi manbalar alohida ahamiyat kasb etadi. Unda ijrochilik uslublari, ifodaviy vositalar hamda milliy cholg'u ijrochiligidagi nozik jihatlar yoritilgan. Bu esa rubob prima ijrochiligida an'anaviy ijro maktabining o'rni va uning zamonaviy davomiyligini tushunishga yordam beradi. Musiqa va pedagogik yondashuvlarga oid manbalar orasida Musiqa pedagogikasi hamda Musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalar kabi tadqiqotlar muhim o'rin tutadi. Ushbu asarlarda musiqa ta'limini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va ijrochilik mahoratini rivojlantirishning yangi metodlari yoritilgan. Bu esa rubob prima ijrochiligida zamonaviylik omillarining kuchayib borayotganini ko'rsatadi. Zamonaviy kompozitorlik ijodiga oid asarlar, jumladan, rubob prima uchun yaratilgan yangi pyesa va ansambl asarlari ham mavzuni yoritishda muhim manba sifatida qaraladi. Bu asarlar orqali cholg'uning texnik imkoniyatlari kengayib borayotgani, yangi ifodaviy vositalar va janrlar bilan boyiyotgani kuzatiladi.

Xulosa

Rubob prima ijrochiligida milliy meros va zamonaviylik uyg'unligini o'rganish natijalari shuni ko'rsatadiki, ushbu cholg'u o'zbek musiqa madaniyatining muhim tarkibiy qismi sifatida tarixiy ildizlarga ega bo'lishi bilan birga, zamonaviy musiqiy jarayonlarda ham faol rivojlanib bormoqda. An'anaviy ijrochilik maktablari, maqom san'ati va xalq kuy-qo'shiqlari orqali shakllangan rubob prima ijrochiligi bugungi kunda yangi ifodaviy vositalar, texnik imkoniyatlar va ijrochilik yondashuvlari bilan boyib bormoqda. Musiqa ta'limi tizimida rubob prima o'qitish metodikasining takomillashuvi, innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi ham milliy cholg'u ijrochiligini rivojlantirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu jarayon orqali yosh ijrochilarda nafaqat texnik mahorat, balki milliy musiqiy tafakkur, estetik did va ijodiy yondashuv shakllanmoqda.

Xulosa qilib aytganda, rubob prima ijrochiligida milliy meros va zamonaviylik uyg'unligi musiqa san'atining uzluksiz rivojlanishini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. Ushbu uyg'unlikni saqlash va rivojlantirish orqali milliy musiqa

madaniyatimizni boyitish, uni jahon musiqiy makonida munosib namoyon etish hamda kelajak avlodga yetkazish imkoniyati yanada kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Maqom asoslari / I. Rajabov. - Toshkent: O'qituvchi, 1983. - 320 b.
2. O'zbek xalq musiqa ijodi / F. Karomatov. - Toshkent: Fan, 1972. - 280 b.
3. Shashmaqom saboqlari / T. Alimatov. - Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2000. - 150 b.
4. Musiqa pedagogikasi / N. Ganieva. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2015. - 220 b.
5. Musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalar / D. Usmonova. - Toshkent: Innovatsiya, 2020. - 180 b.
6. Abdurashidov A. O'zbek xalq cholg'ulari va ijrochilik san'ati. - Toshkent: Musiqa, 2018. - 240 b.
7. Xasanov R. Cholg'u ijrochiligida zamonaviy yondashuvlar. - Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. - 200 b.